

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้พัฒนาให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งได้กำหนดให้จัดการศึกษาตามหลักสูตร เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทยในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (กรมวิชาการ 2546 : 1)

สันต์ ธรรมบำรุง (บุญนัฐ ทิมทอง 2539 : 2 ; อ้างอิงมาจาก สันต์ ธรรมบำรุง 2527 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวว่าหลักสูตรก็เป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษา ตลอดจนวิธีการฝึกอบรมให้ผู้เรียนได้รับในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมที่เขาดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งหมายความว่า เป็นแนวทางในการสร้างให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองไปตามความสามารถ และขณะเดียวกันก็สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข หลักสูตรจึงเป็นสิ่งกำหนดทิศทาง และจุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนการสอน แต่ถ้าหากผู้นำหลักสูตรไปใช้ไม่ศึกษาวิธีการหรือนำไปใช้ไม่ถูกต้องก็อาจประสบความล้มเหลวได้ เพราะการนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญซึ่งจะชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง ถ้าจะเปรียบให้เห็นชัดเจนก็คือหลักสูตรเปรียบเหมือนทฤษฎี การนำไปใช้เปรียบเหมือนภาคปฏิบัติ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติต้องควบคู่และสอดคล้องกันทั้งใด หลักสูตรและการนำไปใช้ก็สอดคล้องกันเท่านั้น

การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในครั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะตามมาตรา 27 วรรคหนึ่ง ซึ่งได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และมาตรา 27 วรรคสอง ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติสถานศึกษาได้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาครบทุกช่วงชั้นในปีการศึกษา 2548 (กรมวิชาการ 2544 : 1)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นกรอบหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้สถานศึกษานำไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและสนองความต้องการของชุมชน ตลอดจนความถนัด ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาได้เต็มศักยภาพ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงมาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไปสู่การวางแผนและออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลอิงมาตรฐานการเรียนรู้ควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2548 : 1) ผลการใช้หลักสูตรปรากฏให้เห็นชัดเจนจากการจัดการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหลักให้การเรียนการสอนดำเนินไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ หลักสูตรเปรียบเสมือนแบบแปลนของการจัดการเรียนการสอน ผลผลิตของหลักสูตรดูได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งได้เรียนรู้ผ่านการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูขึ้น

บทบาทของผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรคือ เป็นผู้ริเริ่มความคิดว่าหลักสูตรใดควรแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการดำเนินการในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร รวบรวมความคิดเห็น ความต้องการของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ประสานความคิดเห็นระหว่างผู้กำหนดหลักสูตรและผู้ใช้หลักสูตร นอกจากนี้ในกรณีที่มีการพัฒนาหลักสูตรขึ้นแล้วและจะต้องนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารจำเป็นต้องถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจทำความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรให้แก่ผู้ใช้ คือครูให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้มีความถูกต้องมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติ ครูจึงมีความสำคัญมากในการใช้หลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรระดับโรงเรียน เพราะผู้สอนเป็นผู้ใช้หลักสูตร โดยมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรกเป็นผู้ประเมินผลหลักสูตร การประเมินหลักสูตรจะช่วยให้ทราบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่มีจุดอ่อน จุดเด่นที่ใด ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร และประการที่สองเป็นผู้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียนในฐานะที่ครูเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ย่อมเป็นผู้รู้ความต้องการของผู้เรียนดีกว่าคนอื่น (อัมภา บุญช่วย 2533 : 47)

นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ติดตามผลการใช้หลักสูตรเป็นระยะๆ ในระดับประเทศและภูมิภาคหรือระดับเขตพื้นที่การศึกษา พบว่าสถานศึกษา

และครูผู้สอนได้ดำเนินการตามแนวทางของหลักสูตรทุกเรื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน 2548 : 1)

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของประพัฒน์ รักพรหม (สมร พิชัยยุทธ์ 2547 : 49 ; อ้างอิง
มาจาก ประพัฒน์ รักพรหม 2546 : 19) เรื่องการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
2544 ของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ
พบว่า ข้าราชการครูมีความเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกันมีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
โดยภาพรวมมีความแตกต่างกัน ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความเห็น
เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สมร พิชัยยุทธ์ (2547 : 82-83) ได้ศึกษาความคิดเห็นต่อปัญหาการใช้หลักสูตร
สถานศึกษาของครูระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
พบว่า ความคิดเห็นต่อปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของครูระดับประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ครูโรงเรียน
ขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกับครูโรงเรียนขนาดกลาง
ในด้านหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาด้านสื่อการเรียนการสอน
นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกันในด้านการวัดผลและประเมินผลและด้านการจัดการเรียนการสอน

สรุปได้ว่าจากข้อมูลที่น่าเสนอความเห็นเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร ภาพรวมอยู่ระดับมาก
ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกันมีความเห็นต่างกัน ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาด
ต่างกันจะมีความเห็นเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรไม่แตกต่างกัน สำหรับปัญหาการใช้หลักสูตร
สถานศึกษาของครูระดับประถมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ความเห็นต่อปัญหาของครูโรงเรียน
ขนาดเล็กกับขนาดกลางมีความแตกต่างกันในด้านหลักสูตรสถานศึกษา ด้านบริหารจัดการ
หลักสูตรสถานศึกษา ด้านสื่อการเรียนการสอน นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกันในด้านการวัดผล
ประเมินผลและด้านการจัดการเรียนการสอน

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้หลักสูตรสถานศึกษา การบริหาร
หลักสูตร ตำแหน่งที่ต่างกันของข้าราชการครูและขนาดของโรงเรียนจะมีผลต่อการนำหลักสูตรไป
ใช้ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าไม่ว่าด้านบริหารจัดการหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการ
ประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญก็คือครู สภาพการใช้หลักสูตรจะเป็น
อย่างไร ครูผู้สอนจะมีบทบาทและส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังเช่นจากผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนของนักเรียนชั้น ป.3 และ ป.6 ในด้านต่างๆ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
ภาษาอังกฤษ (ภาษาอังกฤษ ชั้น ป.3 ไม่ประเมิน) เรียกกันทั่วไปว่าคะแนนการประเมินผลระดับชาติ

(NT) จากการศึกษารายงานโครงการจัดทำคำรับรองการพัฒนาคุณภาพการศึกษา : พันธสัญญาการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ปีการศึกษา 2548 พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีผลสัมฤทธิ์ 10 อันดับแรก และ 10 อันดับสุดท้าย รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่จะไม่อยู่ 10 อันดับแรกและ 10 อันดับสุดท้าย ด้านผลสัมฤทธิ์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่า เป้าหมายที่กำหนด ร้อยละ 44.86 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่า เป้าหมาย ร้อยละ 59.62

จากประเด็นที่น่าสนใจ ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 และรับผิดชอบโรงเรียนที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 1-2 ได้เห็นความสำคัญของการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจะได้ศึกษาสภาพอันแท้จริงในการนำหลักสูตรไปใช้ว่ามีสภาพอย่างไร โดยศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรในโรงเรียนโดยตรง อันได้แก่ครูผู้สอนซึ่งเกี่ยวกับกิจกรรมการนำหลักสูตรไปใช้ 3 ประการ คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และงานวิจัยเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ศึกษาและวิจัยมาก่อนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ผู้วิจัยคาดว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและพิจารณาแก้ไขปรับปรุงการใช้หลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมและส่งผลในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

สมมติฐานของการวิจัย

สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 น่าจะแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ปีการศึกษา 2549 รวม 2,446 คน จำแนกเป็นครูผู้สอนจากโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 574 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 1,080 คน และโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 792 คน

กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ปีการศึกษา 2549 รวม 331 คน จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 78 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 146 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 107 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน แบ่งเป็น 3 ขนาด ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 มี 3 ด้านคือ ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ด้านการจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตรและด้านการจัดการเรียนการสอน

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ที่ได้จากการนำข้อมูลสถานศึกษา และชุมชนมากำหนดเป็นสาระการเรียนรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

หลักสูตรแกนกลาง หมายถึง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

สภาพการใช้หลักสูตร หมายถึง ลักษณะการปฏิบัติจริงในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในด้านต่างๆ

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การศึกษารายละเอียดของหลักสูตร การรวบรวมข้อมูลในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดทำกำหนดการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร

การจัดปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อการใช้หลักสูตร หมายถึง การเตรียมบุคลากร การมีส่วนร่วม การจัดทำรายงาน การบริการสื่อการสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน

เครื่องมือเครื่องใช้และอาคารสถานที่ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร และการนิเทศ ติดตาม การประเมินผลการใช้หลักสูตร

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการของการวางแผนการเรียนการสอน แนวการจัดการเรียนการสอน เทคนิคที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียน การสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้หลักสูตรของชุมชนเพื่อการใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ของครู

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 (สังกัด สปข.เดิม) ที่จัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 1-2

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน

โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 121-300 คน

โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่สอนในช่วงชั้นที่ 1-2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ปีการศึกษา 2549

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เป็นสารสนเทศในการปรับปรุงการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำผลการศึกษาไปปรับปรุงพัฒนาแนวทางการ สนับสนุนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาตามความเหมาะสมต่อไป